

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistallenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Savolainen, J. (2024) Neljä syytä kunnioittaa opiskelijaa. TAMK-blogi, 10.12.2024.

URL: <https://blogs.tuni.fi/tamkblogi/teema2/nelja-syyta-kunnioittaa-opiskelijaa/>

Neljä syytä kunnioittaa opiskelijaa

10.12.2024 — Riikka Kramer

Tämän kirjoituksen tarkoitus on selittää, miksi opiskelijat ansaitsevat kunnioittavan kohtelun oppilaitoksen henkilökunnalta ja monelta muultakin taholta yhteiskunnassa. Se käsittelee eräänlaista sopimusta oppijan ja opettajan välillä, joka liittyy verovaroin tuotettuun koulutukseen. Kirjoituksen luettuasi voit ymmärtää, miten hienot perinteen Suomessa on oppilaitosten ja työelämän välisellä yhteistyöllä.

Koulut ovat yleensä monta sataa ihmistä sisältäviä laitoksia, joissa vallitsee oma hierarkiansa. Ylimpänä on rehtori hallintoineen, välissä opettajat ja muu henkilökunta, ja ruohonjuuritasolta löytyy monenkirjava joukko oppilaita tai opiskelijoita. Asetelmaan kuuluu ylhäältä alaspäin suuntautuva hallinnointivelvollisuus, jonka on tarkoitus taata asioiden toimivuus ja oppimistulosten saavuttaminen. Eipä siis ole ihme, että hierarkinen asetelma on tunnistettavissa kouluista ja monista muista laitoksista ympäri maailman.

Asetelmaan sisältyy kuitenkin myös riski, että kyseiseen laitokseen syntyy myrkyllinen kontrollon kulttuuri, jota monesti kuvataan ”nokkimisjärjestyksenä”. Syynä tällaiseen kieroutuneeseen tilanteeseen voi olla avainhenkilöiden vallanhalu, mutta yhtä hyvin se voi syntyä tiettyjä tehtäviä suorittavien ihmisten mukavuudenhalusta tai ihan vain kiireestä. Pomottaminen ja kuuliaisuuden vaatimus kun tekee asioiden hoitamisesta toisinaan itselleen miellyttävämpää. Suomalaisessa pedagogisessa ajattelussa kuitenkin tunnustetaan ylikontrollon haitallinen vaikutus oppimiseen, sillä se passivoi opiskelijaa, ja vähentää sitoutumista oppimiseen.

Olen muutamassa kansainvälisessä projektissa päässyt vertailemaan suomalaisten ja esimerkiksi afrikkalaisten lähestymistapaa opiskelijaan, oppistilanteisiin ja oppimistavoitteisiin. Näiden kokemusten perusteella sanoisin, että vaikka opettaminen ja opiskeleminen vaikuttavat ulkoisesti yllättävän saman näköiseltä maanosasta riippumatta, opiskelijan roolin sisäistämisessä on yllättävän

paljon vaihtelua. Kiteyttäisin tämän eron neljään asiaan, jotka useimmat suomalaiset opettajat ovat mielestäni sisäistäneet:

- Opiskelijat ovat asiakkaita
- Opiskelijat ovat osaamisen välittäjiä
- Opiskelijat ovat osaamisen tuottajia
- Opiskelijat ovat uransa alussa vaiheessa, jossa otetaan vastaan ”siemenet”, jotka kasvavat samaa tahtia heidän vaikutusvaltansa kasvun kanssa.

Tietenkin suomalaisessa opettajakunnassakin on asian suhteen vaihtelevuutta, mutta sanoisin, että useimmat opettajat ymmärtävät, että heidän opiskelijansa ovat asiakkaita, joilla on samanlaisia vaikutuskeinoja kuin kuluttajilla yleensäkin: Peruskoulua lukuun ottamatta he voivat äänestää jaloillaan, ja he voivat muutenkin kostaa palveluntarjoajalle, mikäli eivät koe saavansa sitä mihin he kokevat olevansa oikeutettuja.

Tällaisia kostomekanismeja ovat lievimmillään huonojen palautearvosanojen antaminen, hieman järeämpänä toimenä on erilaisten virallisten valitusten tekeminen, ja vakavimmillaan voi esiintyä jopa vandalismia tai muita protesteja. Opettajien tulee siis jatkuvasti etsiä opiskelijoiden kanssa yksimielisyyttä siitä, mihin kumpikin osapuoli ovat oikeutettuja, ja pyrkiä pysymään lupauksissaan.

Opiskelijalla on siis oikeus saada osaamista oppilaitoksesta, jossa hän opiskelee, mutta suomalainen opiskelijalle maksuton opetus ulottaa tämän diilin vielä pykälää kauemmaksi. Koska veronmaksajat maksavat koulutuksen, tulee osaaminen pystyä välittämään työelämään veronmaksajien eduksi.

Eli opettajien pitää pystyä pyörittämään osaamisen välittämisen alustaa, joka vertautuu periaatteessa mihin tahansa alustataloudessa toimivaan yritykseen – vaikkapa ruokalähtelialustaan: Koulun pitää hankkia verkosto, josta osaamista hankitaan, sillä pitää olla tarjota välineistö osaamisen kyytiin ottamiseen, ja sillä pitää olla osoitteet, joihin osaaminen toimitetaan. Opiskelijan pitää puolestaan pystyä valitsemaan, mitä osaamista hän haluaa kuljettaa ja minne, ja tehdä se oma-aloitteisesti.

Suomalaiset opettajat ymmärtävät, että tutkinnolla on vain vähän arvoa ilman työnantajien ja heidän asiakkaidensa arvostamaa osaamista ja aloitekykyä. Tämä näkyy pitkin opiskelua ripoteltuina harjoittelujaksoina, joiden harjoittelupaikojen hankinnassa opiskelijalla on usein päävastuu.

Suomalaiseen opiskelukulttuuriin kuuluu myös sellainen piirre, että opiskelijoita arvostetaan myös osaamisen tuottajina. Tässäkin arvostuksessa on tietenkin suuriakin eroja opettajien välillä, mutta ainakin osa opettajista pitää opiskelijoiden kysymyksiä luovuuden lähteenä, jonka avulla pystyy keskittämään omaa kykyään selittää asioita ja ilmiöitä oikeisiin kohteisiin. Opiskelijoiden aktiivisuutta valmennetaan erilaisilla ryhmätehtävillä, joille on ominaista asioiden yhteistyössä selvittäminen ja pohtiminen.

Harjoittelupaikoissa puolestaan pyritään yhdessä tunnistamaan, mitä kaikkea tässä paikassa ja asemassa olisi mahdollista oppia. Näin toimitaan ainakin rakennusalalla, jossa työnjohtoharjoittelu voi tapahtua hyvinkin monenlaisissa yrityksissä aina kiinteistönhoidosta konsulttitoimistoihin.

Myös opinnäytetyöpaikkojen ja aiheiden oma-aloitteinen etsiminen työelämästä on suomalainen vahvuus. Eri koulutustasojen opinnäytetöitä tehdään tuhansia vuosittain eri aloille, ja suomalaiseen kulttuuriin etenkin teknisellä puolella kuuluu, että opinnäytetöistä maksetaan opiskelijalle mielekäs korvaus. Töiden siis odotetaan olevan rahanarvoista tietoa, joka on tuotettu juuri kyseisen työnantajan tarpeisiin.

Opettajat voivat siis hyödyntää opiskelijoiden tekemää työtä myös oman osaamisensa kehittämiseen, joten opettajien kannattaa panostaa opiskelijoiden tiedon tuottamisen valmiuksien kehittämiseen pitkin opintojen suorittamista. Tämä näkökulma myös kääntää hierarkian pääläelleen, eli onnistuminen syntyy vain silloin, kun opettaja onnistuu itse oppimaan omalta oppilaaltaan.

Tämän asetelman kääntäminen pohja myös neljännen kohdan ymmärtämiselle. Jos opinnot päättyvät asetelmaan, jossa sekä opiskelija että opettaja näkevät toisensa mahdollisina yhteistyökumppaneina tiedon tuottamisessa, omaksuvat he toisensa osaksi ammatillisia verkostojaan.

Tämän siteen laadullisena mittarina voisi pitää kysymyksiä, kuinka todennäköisesti opiskelija ottaisi yhteyttä entiseen opettajaansa kohdatessaan työssään vaativan tehtävän tai ongelman, ja kuinka todennäköisesti opettaja haluaisi lähettää uuden harjoittelijan juuri tämän entisen opiskelijan ohjattavaksi. Väittäisin, että näiden yhteydenottojen alttiutta nostaa, jos opettaja on onnistunut auttamaan opiskelijaa omaksumaan opintojen aikana molemmille sopivia arvoja, ratkaisumalleja ja toimintatapoja. Nämä nimittäin vahvistavat molemminpuolista luottamusta.

Näillä neljällä asialla Suomeen on onnistuttu luomaan pitkäjänteinen traditio työelämän ja oppilaitosten läheisessä yhteistyössä toimimiselle. Yhteistyön arvoa konkretisoi esimerkki rakennusalan harjoittelujärjestelmän esittelystä afrikkalaisille kumppaneillemme.

Harjoittelujärjestelmän ja opinnäytetyösystemin esiteltyämme eräs vieraista kysyi, kuinka moni onnistuu hankkimaan harjoittelu- tai opinnäytetyöpaikan oma-aloitteisesti. Esittelijä kertoi, että Suomen rakennusala on juuri nyt lamassa, joten hänen opiskelijoillaan oli viime kesänä tavanomaista hankalampaa löytää työnohjohtoharjoittelupaikkoja: Kolmestakymmenestä opiskelijasta jopa kolme oli joutunut pyytämään häneltä apua, ennen kuin oli saanut paikan. Kuulijoiden suut loksahivat auki, ja hetken päästä eräs heistä kommentoi, että heillä parhaimmillaan kolmasosa onnistuu hankkimaan itsenäisesti paikan.

Monisuuntainen yhteistyö on koulutusjärjestelmämme arvokkainta omaisuutta. Harmi vain, että sitä on vaikeaa mitaroida numeerisesti, jolloin sen arvo jää helposti ymmärtämättä niiltä, jotka päättävät koulutuksen rahoituksesta.

Teksti: Jussi Savolainen

Kuva: Adobe Stock